EBÛ BEKR BİN HADDÂD EL-MISRÎ

Şafiî fıkıh âlimi, muhaddis ve kadı. Her ilimde söz sahibi idi. Ebû Bekr künyesi olup, asil ismi Muhammed bin Ahmed bin Ca'fer-i Haddâd'dır. Mısırlı olması dolayısıyla Mısrî, Şafiî mezhebi âlimi olduğu için Şafiî denilmiş Kinanî nisbet edilmiştir. Dedelerinden el-Haddâd'dan dolayı İbn-i Haddad lakabıyle meşhûr olmuştur. İmam-ı Şafiî hazretlerinin talebelerinden Ebû İbrâhîm Müzenî'nin vefât ettiği gün 264

(m. 878) yılında Mısır'da doğdu. Seksen yaşlarında iken hacdan dönüşünde hastalanıp, Mısır'a girerken, 345 (m. 956) Muharrem'inin son günlerinde vefât etti. Annesinin kabri yanına defn edildi.

Küçük yaşta Kur'ân-ı kerîmi ezberleyen Ebû Bekr bin Haddâd, birçok âlimden ilim öğrendi. Fıkıh ilmini, Ebû Sa'îd Muhammed bin Ukayl el-Firyabî, Bişr bin Nasr ve Mensûr bin İsmail ed-Darîr'den aldı. Mısır'da Ebû İshâk Mervezî ile beraber bulundu. 310 (m. 922) senesinde Bağdâd'a gitti. Muhammed bin Cerîr'den ilim öğrendi. Sayrafî ve İstahrî ile görüştü. Çok arzu etmesine rağmen Ebü'l-Abbas Süreyc'le görüşmedi. Hadîs ilmini Nesaî, Fakîh Firyâbî, İbn-i Ebiddünya, Ebû Yezîd el-Karâtisî ve Ömer bin Miklâs'tan aldı. Yüzbin hadîs-i şerîfi râvileriyle beraber ezberden bilirdi. Yalnız Nesâî'den aldığı hadîs-i şeriflerden rivâyette bulundu.

Hadîs ilmini, râvilerin her birinin künyelerini, güvenilir olup olmadıklarını çok iyi bilirdi. Nahiv ve lügat ilimlerinde zamanın bir tanesiydi. Fıkıhta onun gibisi yoktu. Fıkıh âlimleri arasındaki ihtilaflı mes'elelerde verilen değişik fetvâlara âit bilgisi çok fazlaydı. İslamiyetten önceki ve sonraki hâdiseleri çok iyi öğrenmişti. Belagat ve fesahat'ta çok mahirdi. Arapçanın incelikleriyle dolu pekçok şiiri ezberden bilirdi. Fıkıh ilminde keskin görüşlü idi. Kelimelerin en ince ma'nalarını bildiğinden, hükümleri ma'naların derinliklerine inerek verirdi. Çok zekî olup, hiçbir kötü niyetli ona yanlış hüküm verdiremezdi. Kimse onun sözüne muhalefet etmeye cesâret edemezdi. Bundan dolayı, "Cellâda kızmak, semmad'i (gübreyi) temizlemek ve İbn-i Haddâd'a muhalefet etmek, dünyanın en acaib işleridir" sözü meşhûr oldu. Onun ilim meclisinde bulunanlar kendilerinden geçerler, sustuğu zaman kendilerine gelirlerdi. Kâdı İbn-i Remlî ve başka kadıların nâibliklerinde bulundu. 324 (m. 936) yılında Muhammed bin Tugç İhşîdî; İbn-i Haddâd'ı, Hüseyn bin Muhammed bin Ebû Zür'a Dımeşkî'nin yerine Mısır kadısı ta'yin etti. Onun hüküm vermeye başlamasıyla, diğer kadılar hüküm veremez olmuş, herkes İbn-i Haddâd'ın hükmünü tercih eder olmuştu. Da'valara câmide, evinde veya İbn-i Ebî Zür'a'nın evinde oturarak bakardı. İbn-i Ebî Zür'a, onun yanında edeble durur, hiçbir şekilde İbn-i Haddâd'a müdahale etmezdi. Talebeleri de ona kâtiblik yapardı. Ömrünün sonuna kadar kadılık yaptı. İnsanlar, onun âdil hükümleriyle huzûr içinde yaşadılar.

Çok güzel giyinir, güzel ata biner, âlimlerin şiarını korur, devlet adamlarına nasîhat ederdi. Zamanında Mısır vâli ve sultanı olan İhşidî hükümdârları ve halk tarafından çok sevilir, insanlar

onun sözünden çıkmazlardı. Onun nasîhatleri ve desteği ile Fatımîlere karşı Mısır, kuvvetli bir kale haline gelmişti. Vefâtında arkasında; defalarca şerhi yapılacak olan birçok kitap, yüzlerce mümtaz talebe, yüzbinlerce kendisini seven gönül bıraktı. Cenâze namazında, başta Sultan Ünûcûr bin Muhammed bin Tugç İhşidî ve saltanat naibi Kâfur ve onbinlerce insan bulundu. Daha sonraları insanlar, onun kabrini ziyâret ederek bereketlendiler. Kitaplarını okuyarak, talebelerinden öğrenerek, bir ummanı andıran ilminden istifâde ettiler.

İlimle uğraştığı zaman yalnız olmayı tercih ederdi. Çok ibadet eder, hergün bir defa Kur’ân-ı kerîmi baştan sona okurdu. Ayrıca Ramazan ayında da altmış hatim yapardı.

Birçok talebeye ilim öğreten İbn-i Haddâd’ın en meşhûr talebeleri; kadı Yûsuf bin Kâzım, Kaffâl, Ebû Ali Sincî, kadı Ebü’t-Tayyib Taberî ve kadı Hüseyn Mervezî'dir.

Bilhassa fıkıh ve kadılık ilimlerinde birçok kitap yazan Ebû Bekr İbni Haddâd’ın, el-Furû-ül-müvelledât ve Câmi’-ül-fıkh adlı eserleri, talebelerinden İbn-i Ali el-Kaffâl, Ebû Ali Sind, kadı Ebü’t-Tayyib Taberî, kadı Hüseyn Mervezî ve diğer âlimler tarafından birçok defa şerh edilip, diğer insanların daha rahat anlayabilmeleri için açıklanmıştır. Fıkıh ilminde ayrıca el-Bâhir adlı yüz bölümlük bir eseriyle, kadılık üzerine yazdığı Edeb-ül-Kadâ adlı pek kıymetli bir kitabı vardır. Bir de Ferâiz adlı bir eseri bulunmaktadır.

1) Tabakât-üş-Şafiiyye cild-3, sh. 79

2) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 899

3) Vefeyât-ül-a’yân cild-4, sh. 197

4) Miftâh-üs-se’âde cild-2, sh. 314

5) Mu’cem-ül-müellifîn cild-8, sh. 320

6) El-A’lâm cild-5, sh. 310

7) Keşf-üz-zünûn sh. 47, 1218, 1256, 1911

8) Esmâ-ül-müellifîn cild-2, sh. 42

9) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 367